

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА»

для студентів

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 «Соціологія»
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціальні технології»
вид дисципліни: обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	6
Кількість кредитів ECTS	5
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: проф., д.с.н. Ольга КУЦЕНКО, асистент, к.с.н. Володимир ШЕЛУХІН

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. () « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. () « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник: доктор соціологічних наук, професор Ольга КУЦЕНКО
кандидат соціологічних наук, асистент Володимир ШЕЛУХІН

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри соціальних структур та соціальних відносин

Олег МАЗУРИК

Протокол № 12 від «22» 06 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол від «29» липня 2022 року №8

Голова науково-методичної комісії Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. **Мета дисципліни** – сформувати у студентів знання щодо принципів соціоструктурного аналізу соціальних явищ та процесів, соціоструктурні риси суспільства, тенденції їх зміни, системи соціальних нерівностей і стратифікації сучасного суспільства.

2. **Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:**

1. *Знати класичні та основні сучасні соціологічні теорії суспільства.*
2. *Вміти збирати та аналізувати соціологічну інформацію.*
3. *Критично аналізувати публікації, теоретичні тексти, узагальнювати й обгрунтовувати емпіричні висновки.*

3. **Анотація навчальної дисципліни:** дисципліна має фундаментальний та проблемно-орієнтований характер, сприяє формуванню професійних знань та вмінь досліджувати, виявляти соціальні відносини та відповідні соціальні проблеми на різних рівнях взаємодій в суспільстві. Особливу увагу приділено принципам соціоструктурного підходу в соціології. Заглиблення до світу соціального – від повсякденних соціальних взаємодій до конструювання складних соціальних форм (як-то відносини дружби, ворожнечі, споживчих настроїв, зростання та падіння соціальних класів, професійних, релігійних та громадянських спільнот тощо) – передбачатиме аналіз проявів соціальних структур і нерівностей у наступних аспектах; їх сучасні форми; моделі зв'язку соціоструктурних позицій, культури і поведінки, соціальні наслідки певних структурних форм; способи їх соціологічного вивчення і пояснення.

4. **Завдання (навчальні цілі).** Вивчення дисципліни сприяє оволодінню наступними компетентностями:

- СК01 – здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- СК03 – здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

5. **Результати навчання за дисципліною:**

	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
1.1	Знати класичні та новітні теорії соціальних структур, їх концептуальний апарат, а також стратегії соціоструктурного аналізу	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Участь в обговоренні та дискусіях, тест, іспит	15
1.2	Знати історичні та сучасні тенденції структурних змін в суспільствах	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Участь в обговоренні та дискусіях, тест, іспит	10
1.3.	Знати базові компоненти соціальних структур та концептуальні моделі їх дослідження	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Участь в обговоренні та дискусіях, індивідуальна практична робота, тест, іспит	15
2.1.	Вміти застосовувати теорії соціальної структури і структурних змін для ідентифікації та пояснення соціальних процесів крізь призму соціоструктурних проявів і чинників	Практичні заняття, самостійна робота	Участь в диспуті, індивідуальна практична робота, міні-дослідження, іспит	25
3.1.	Презентувати результати самостійної роботи, обгрунтовано брати участь у дискусіях	Практичні заняття, самостійна робота	Участь в диспуті, міні-дослідження, індивідуальна практична робота, участь в обговоренні та дискусіях	15
4.1	Здійснювати самостійно пошук, аналіз та узагальнення соціальної інформації, обгрунтування висновків щодо соціоструктурних процесів в Україні та світі	Практичні заняття, самостійна робота	Міні-дослідження, індивідуальна практична робота	20

6. **Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання**

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)					
	1.1	1.2	1.3	2.1	3.1	4.1
PH03.Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі	+	+	+	+		
PH04.Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	+	+	+	+	+	+
PH15.Зaproваджувати соціальні технології для регулювання соціальних відносин та вирішення конфліктів				+	+	+

7. **Схема формування оцінки.**

7.1 **Форми оцінювання студентів:**

- семестрове оцінювання:

Форми роботи	Мін балів	Мак балів	Результати навчання
Участь в обговоренні та дискусіях	9	15	PH 1.1, 1.2, 1.3, 3.1
Індивідуальна практична робота	9	15	PH 1.3, 2.1, 3.1, 4.1
Семестровий контроль у формах диспуту і тестів	10	17	PH 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 3.1
Проведення групового міні-дослідження, обговорення і презентація його результатів	8	13	PH 2.1, 3.1, 4.1
Семестровий підсумок	36	60	
Загальний підсумок з врахуванням іспиту	60	100	

Підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів, мінімум – 24 бали. На іспиті перевіряються наступні результати навчання: PH 1.1, 1.2, 1.3, 2.1.

Умови допуску до підсумкового іспиту: підсумковий семестровий бал не нижче 36 на основі виконання перелічених форм семестрової роботи з оцінками не нижче мінімальних за конкретні форми роботи. Студенти, мають обов'язково відпрацювати пропуски лекційних та практичних занять в усній та/або письмовій формі за поставленими на занятті питаннями \ практичними завданнями не пізніше 3-х тижнів після пропущеного заняття.

7.2 **Організація оцінювання:**

1. Участь в обговореннях і дискусіях – теми 1-13.
2. Індивідуальна практична робота – теми 1-12.
3. Семестровий контроль: диспут та тест – теми 1-3.
4. Групове міні-дослідження та презентація його результатів – теми 7-12.

7.3 **Шкала відповідності оцінок**

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні	Самостійна робота
Частина 1. «Соціоструктурний аналіз в соціології: з якими теоріями працюємо?»				
1	Що означає мислити структурно? Загальні принципи і проблеми структурного аналізу	4	4	8
2	Система альтернативних інтерпретацій соціальної структури: класичні стратегії	2	4	8
3	Система альтернативних інтерпретацій соціальної структури: сучасні стратегії	4	4	8
	Дебати в класі і контрольний тест	-	2	4
4	Дистрибутивні параметри структури, або чим люди обмінюються?	2	2	4
5	Виміри соціальних позицій і статусів	4	2	4
6	Соціокультурні виміри структури	2	2	4
Частина 2. «Структури нерівностей і стратифікація»				
7	Теорії нерівностей і моделі стратифікації	2	2	4
8	Класові структури і способи їх вивчення	4	4	6
9	Структури зайнятості і професій	2	2	4
10	Поселенські та регіональні структури	2	2	4
11	Релігійно-конфесійні структури нерівностей	2	2	4
12	Гендерні, вікові та культурні нерівності	2	2	4
13	Тенденції структурних змін в сучасних суспільствах	2	2	4
14	Навчальна конференція за результатами групових міні-досліджень	-	4	6
Усього		34	40	76

Загальний обсяг 150 год., в тому числі:

Лекцій – 34 год.

Практичні заняття – 40 год.

Самостійна робота – 76 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

- Бурдье П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія/ Переклад: Анастасія Рячук. - Видавництво: Медуза, 2015. -224 с.
- Вебер М. Основные понятия стратификации // Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С.А. Макеєва. – К., 1999 - с.85-106.
- Гіденс Е. Соціологія / Пер.з англ. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html> - Розділи 10, 5, 6, 9.
- Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посібник. Львів : Магнолія 2006, 2007. 328 с.
- Кон М.Л., Скулер К. Стратифікація, професія та орієнтації// Соціальні структури і особистість: Дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників. Київ : Києво-Могилянська Академія, 2007. С. 43–70.
- Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ в современном обществе: опыты западной социологии. – Х.: Изд-во Харьк-го нац. унив-та им. В.Н.Каразина 2000.
- Куценко О. Образи посттрансформаційної структури українського суспільства // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Матеріали УІІІ Всеукр. н.-пр. конференції: За ред. Судакова В.І., Куценко О.Д. – К.: Видавничий центр «Логос», 2012. – С. 22-37.
- Райт Е. О. Клас має значення. URL: <http://commons.com.ua/klas-maye-znachennya/>

- Симончук О. Соціальні класи в сучасних суспільствах: евристичний потенціал класового аналізу. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. С. 17–162.
- Соціологія: Навч. посібник / за ред. С.О.Макеєва. Київ:»Знання», 2005. С.130-185, 293-302.
- Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. С. Макеєва. Київ, 2006. - 372 с.
- Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства [пер. з польськ. Галини Теодорович] / Пйотр Штомпка. – Львів.: Колір ПРО, 2020. Глави 4, 5, 9, 14, 18.
- Social Stratification. Class, Race, and Gender in Sociological Perspective / Ed. by David B. Grusky, Katherine R. Weisshaar. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780429494642/social-stratification-david-grusky-katherine-weisshaar>

Додаткова:

- Blaug, Peter M. Structural Contexts of Opportunities. - University of Chicago Press, 1994 г. – 229. - р. https://books.google.de/books?id=K0idAnxKAbEC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false
- Bourdieu, Pierre. 1986. The Forms of Capital. Pp. 241–58 in Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, edited by J. Richardson. New York: Greenwood. - <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm>
- Bourdieu, Pierre. Structures, Habitus, Practices. In: The Logic of Practice. - Stanford, CA: Stanford University Press, 1990. - Pp. 52–79
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital \ The American Journal of Sociology 94, p.95-120. - <https://www.socialcapitalgateway.org/content/paper/coleman-j-s-1988-social-capital-creation-human-capital-american-journal-sociology-94-s>
- Esping-Andersen G. The Structural Basis of postindustrial Economy. URL: https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/ESPING_Social_Foundations_of_postindustrial_economies.pdf - P. 6–10, 99–119.
- Giddens, Anthony. The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration. Cambridge: Polity Press, 1984. - p.1-41. - https://books.google.de/books?id=x2bf4g9Z6ZwC&pg=PA1&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false
- Grusky D.B., Hill J. Inequality in the 21st Century: A Reader. Boulder, CO: Westview Press, 2017.
- Lareau A. Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life. California, 2nd ed., 2011. P. 4-8, 14-15, 31, 35-36.
- Lenski, Gerhard E.. Power and Privilege: A Theory of Social Stratification. – The University of North Carolina Press, Chapell Hill and London, 1984. – p.1-23 (928 p.) - https://www.academia.edu/9281085/Power_and_Privilege_Social_Stratification_Gerhard_E_Lenski
- Алексинська М., Бахракова А., Харченко Н. Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_635371.pdf
- Головаха Е.И., Панина Н.В. Постсоветская аномия в России и Украине: современное состояние и пути преодоления // Общественные науки и современность. – 2008. - № 6. - С. 5-10.
- Дарендорф Р. Тропы из утопии. К новой ориентации социологического анализа. URL: <http://www.twirpx.com/file/672325/>
- Домаранська А.О. Стратифікація населення України згідно з оцінками нерівності. Наукові записки НаУКМА, Том 135. Соціологічні науки. 2012. С.14–18.
- Классовое общество: теория и эмпирические реалии/ Макеєв С., Куценко О., Оксамитна С., Симончук Е. та ін.. - Киев: ИС НАНУ, 2003. С.11-81, 194-220.
- Ковальська Є., Новосолова О., Суванова А., Старостіна Ю. Вимірювання соціального статусу особи за допомогою суб'єктивного методу визначення соціального статусу// Соціологічні студії. 2016. №1. С. 24–30.
- Куценко О. Евристичний потенціал концепції соціальної структури Т. І. Заславської// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. №1. 2014. С. 48–61.
- Куценко О. К социетальной интеграции или к развитию “параллельных обществ”?

- (Сравнительное изучение межэтнических взаимодействий). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/89642>
18. Куценко О.Д. Рыночные изменения в Украине и кристаллизация политико-экономических интересов / Куценко О.Д. // Загальна соціологія. Хрестоматія / За ред.В.Г.Городяненко. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2006. С.390-402.
 19. Лібанова Е. Проблеми нерівності в контексті людського розвитку. – URL: http://www.cvu.kiev.ua/lp/031p99u/10_1.html
 20. Макеев С.А. Метаморфоз социальной структуры// Проблеми розвитку соціологічної теорії: Соціальна інтеграція та соціальні нерівності. Матеріали 5 Всеукраїнської наук.-пр.конференції. Київ: КНУ, ІС НАНУ, 2009. С. 11-17.
 21. Макеев С.О. Структурна перспектива в сучасній соціології// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 1/2. – С. 27-35.
 22. Малиш Л. Принципи та правила вимірювання структурних нерівностей у соціології. Київ: НаУКМА, 2019. С. 99–296.
 23. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / пер. с англ. - К., 1996.
 24. Новые социальные неравенства / Макеев С., Куценко О., Оксамитная С., Симончук Е., Бабенко С., Иващенко О. и др. / Под ред. С. Макеева. Киев : Институт социологии НАН Украины, 2006.
 25. Оксамитна С. Міжгенераційна класова та освітня мобільність / С. Оксамитна. Київ : НаУКМА; Аграр Медіа Груп, 2011. 287 с.
 26. Паніна Н. Фактори національної ідентичності, толерантності, ксенофобії і антисемітизму в сучасній Україні// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. №4. 2005. С. 26–45.
 27. Паніна Н.В. Щодо застосування шкали соціальної дистанції у дослідженнях національної толерантності в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 4. – С.2-43
 28. Прибиткова І. Україна в регіонально-громадянському та національно-мовному вимірі. URL: <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/2014monitoringist1.pdf>
 29. Райт, Э. О. (Ред.). Подходы к классовому анализу \ Перевод с англ. Е. Симончук. Киев: Институт социологии НАН Украины, 2019. URL: http://simonchuk.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/02/2019-Райт_RU.pdf
 30. Симончук О. Класифікатор професій ISCO-88: історія розроблення, концептуальні засади, модель операціоналізації, застосування в соціологічних дослідженнях// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 3. С. 24-41.
 31. Симончук О.В. Сприйняття класового конфлікту: досвід емпіричного дослідження / О.В.Симончук // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2013, Т.148. – С. 23– 29.
 32. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. URL: <http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elclosed/sorokin.pdf> - С. 230–331.
 33. Стендинг Г. Прекариат: новый опасный класс. URL: <http://www.rulit.me/books/prekariat-novyy-opasnyj-klass-read-402184-1.html> С. 1–16.
 34. Шульга Н.А. Великое переселение народов: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты. – К.: ІС НАНУ. - URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r320.pdf> - С. 3–11, 197–213, 448–454.
 35. Шюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту/ А. Шюц, Т. Лукман. – К. : Укр. центр духовної культури, 2004. – 560 с.